

DISSERTATIO PHILOLOGICO-THEOLOGICA

DE

VI VOCABULI
ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ,
I PETR. III: 18;

QUAM,

CONSENSU MAX. VEN. FACULT. THEOL. AD IMP. ACAD. ABOËNS.

PRÆSIDE

MAG. GUSTAVO GADOLIN,

S. S. Theol. Doct., Prim. Theol. Prof., Archi-Præp.,
de S:t Wolodimiro Imp. Ord. in IV Classe Equite,

PRO CANDIDATURA THEOLOGICA

PUBLICO EXAMINI SUBJICIT

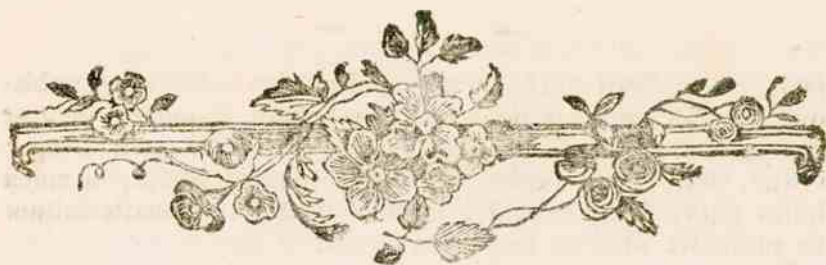
JACOBUS ALG. GADOLIN,

Phil. Mag., Aboënsis.

In Auditorio Juridico die XXIV Nov. MDCCCXXI.

horis a. m. confvetis.

A B O Æ, typis Frenckellianis.

Το πνευμα εστι το ζωοποιον.
Joh. VI: 63.

Ut quisque animo excellior, vel generatim viribus robustior, ita & mitior plerumque. Virium sibi conscius atque recti, conamina imbecillitatis pravitatisque contemnit, quippe quorum perspicere valet vanitatem. Nulla instigante resistentia, languescit imbecillitas, emoritur pravitas. Quinimmo, omne magnum, quia magnum, non quia vehemens, animos sibi conciliat; neque vis umquam majores quam mansuetudo reportavit triumphos. Cujus rei ubique constantem ipsa Natura, qua nihil majus, nihil verius, nihil sublimius & simul omnium pericula facillime admittens, exhibet suo exemplo experientiam. Talis est veritas cœlestis a Jesu revelata, irrisionum stultarum & iniquarum patiens, æque ac sapientium & modestarum pericrutationum. Cujus & inveniendæ & confirmandæ gratia multum etiam in oraculis sacris, eam continentibus, interpretandis laborarunt theologi doctique alii, partim animorum vehementia acti, partim moderatione usi; qui moderationum, principes certe, opinionibus sui ævi præjudicatis sese accommodarunt, id tolerantia sua effecerunt, ut rerum minutarum jactatores, insanientes aliquamdiu, rigiditate tandem ipsorum sua relaxati, locum cederint veritati, & philosophia

faniore collustrati nucleum putamini præferre didicerint, nobisque sic audentius his de rebus jam licuerit disputare; at, ut e magnis virium contentionibus novi & pulchri quid semper oritur, ita etiam sæpius *ipsi* novi luminis gloria, a ruina ipsius perversitatis oriunda, sanctum victricis veritatis solium se adornasse ulterius lætari potuerunt.

Fuit tempus, quo theologi & sacrorum interpretes, verentes ne doctrinam de S. Trinitate violarent, si voc. Πνευμα interdu[m] etiam de Patre & Filio in Sacro Codice exponi posse concessissent, talem ejusdem significationem vel silentio præterirent *a)*, vel etiam aperte negarent *b)*. Fuit, cum miraculorum & prodigiorum fingendorum supra modum studiosi, jactura sæpe bonæ interpretationis, contextui & genio linguæ maxime consentaneæ, sensus verbalis, ad tædium usque cæce, servandi gratia, ubique detexisse se res captum superantes opinarentur. Fuit denique tempus, nondum omnino præterlapsum, cum Scripturæ locutiones, fortuito similes, ante omnia, in quibus miraculosi quid deprehendisse sibi viderentur, — nam mira semper adamarunt & præoptarunt homines — inter se comparare aliamque ex alia stricte interpretari allaborarent, ita quidem haud raro, ut toti contextus feriei ex arbitrio vim inferrent manifestam *c)*.

a) Ut Stroccius in *Clavi Linguae S. N. T.* SCHWARZIUS in *commentariis crit. & philol. N. T.*

b) Vid. Cel. MICHAËLIS in der Erklärung des Briefs an die Hebr. p. 245.

c) Neminem offendat, quod ingenue fateri debere mihi videar, perpetuos in Sacrum codicem commentarios plurimos hic illic, non bonas & probandas locorum explicationes, sed variarum interpretationum sine delectu compilatarum farragines, præbere. Quod hujus generis scriptoribus magno fane cedit vituperio. Conf. Præf. primæ editionis N. T. KOPPIANÆ Vol. VI,

Non is ego sum, qui his omnibus me eminentiorem putem d), nec qui eorum dignitatem, maximam sane multorum, minuere velim. Fieri non potest quin verum & pulchrum omnis ævi, sive antiqui sive hodierni, reverenter pioque quisque colat corde. Neque cœlestis esset Religio, nisi ei, ut omni perfecte pulchro, simplicissimæ licet & captui cujusvis evidentissimæ, tantæ inessent quasi divitiæ spirituales, ut, quo sæpius Scriptura perlegatur, & quo accuratius examine-tur, eo plus in ea novi semper detegatur. Superfunt itaque & semper supererunt scrutatori sacrorum oraculorum multa, quæ antiquiorum interpretum assiduitatem & curas fefellerunt, & eos vel fugerunt plane, vel diverse ab illis considerata fuerunt.

Valent hæc, ut in sequentibus apparebit, omnino inter alia de *δυσνοητω*, illo vocabulo *πνευμα*, quod æque ac ei re-spondens Hebr. *רוח*, multiplici modo ad res bene multas in sacris litteris translatum, & de rebus vanis ac nihili, & de sublimibus, quas cellissimas imaginari audebis, usurpatur e).

d) Absit omnino ut in nos quadret crimen, cujus haud immerito reos se fecerunt homines ætatum proxime præterlapsarum, quod scil. suum captum excedentes, fideque sola acceptandas esse ullas Religionis veritates negaverint, quodque se ad velamen tot seculo-rum luminibus obductum relegendum, & ad vincula superstitionis revelanda, fato quasi destinatos putaverint. Confer *Om sann och falsk upplysning med afseende på Religionen* p. 26. — De cetero, illam quam in hoc opusculo defendere conabor significationem *τὸ πνεύματος*, de Christo I Pet. III: 18 usurpati, gratam acce-ptamque refero Auctori anonymo in Repertorio *ΕΙΣΗΚΟΑΝΗ* für Bibl. und Morgenl. Litt. Part. II.

e) Etiam apud profanos Scriptores *πνευμα* sensu metaphorico usurpa-tur. Ita inter alios SOPHOCLES, Oedip. Kolon. ad *animi sensum* deli-gnandum in v. 612 illud adhibet: *καὶ πνευμά ταυτον ουποτ ουτ' εν ἀνθρώποις φίλοις βεβήκειν, ουτε προς πολλὴν πολει.*

Pariter cognationis obtinet ratio inter voces באר & באר. Unde cum constet sermonem N. T. proxime se accommodare ad Veteris formam, imprimis quod locutiones metaphoricæ & poëticas attinet, facile nobis persuadetur, Scriptores utriusque sacri codicis vocabulis, de quibus jam disputandum in nos sumus, similiter h. e. eodem sensu, pro materia subtrata, & ante omnia significato eodem tropico fuisse usos. Igitur eruto vero horum vocabulorum sensu in alterutra lingua, in altera etiam vis eorum indagabitur facilius. Quæ tamen methodus non sufficit ad potiora imprimis & obscuriora N. T. loca, ubi hæc usurpantur voces, plene declaranda, quoniam magis magisque temporis decursu crevit tropicus eorum usus, partim pro subtilitate materie & rebus, quæ in V. T. locum nec habent nec habere possunt, partim pro longinquiore eorum usu; consuetudine enim translatae verborum significationes in populares & quotidianas abeunt, unde oriuntur novæ præ veteribus implicatæ. Nostrium jam non erit delineare quali viam, quam recentiores, a primitivis illis longius progressi, parem fere & eandem, iverint significatus horum, iisdem mutationibus obnoxiorum, utriusque lingue vocabulorum f). Sufficit tantum dixisse notionem *roboris*,

f) Justo longius mihi progressi videntur qui formulam רוח יהוה eam vim habuisse, ut *Filium Dei* i. divinam *Christi naturam* denotet, contendunt. Non possum quin hic verba E. A. FROMMANNI, ad hunc locum immediate pertinentia, offeram: --- "Quod quidem etsi ad liquidum perducere non conamur, suspensionem tamen faciunt Rabbinoꝝ. veterum loca aliqua, quæ afferemus. Ad Gen. 1: 2, *Et spiritus Dei ferebatur super aquis*, commentatur *Sohar Genes.* fol. 19 col. 75. משיחא דא רוחא דמלכא. *Intelligitur spiritus Regis Mesia.* *Vaikkra rabba sect. 14 princ. pesikta rabbathi fol 58, 2, 3; unde probas quod Rex Mesias ab initio mundi fuerit? Resp. ex verbis: Et spiritus Dei ferebatur. Quisnam hic innuitur? Resp. Rex Mesias de quo Jes. XL: 2, Et requiescet in eo spiritus Domini* (In nota illustrat, SCHÖETIGEN hæc loca in Hor. Hebr.

perfectiōnis, excellentiæ & alicujus sublimis semper, præ crassa materia veluti ad cœlos usque elati, ut *Dei, Angelorum, animi humani* & sic porro, ut fontem reliquarum significationum, vocabulo *πνευματι*, ad exemplum Hebr. רוח competere. Ita etiam ad imitationem Hebr. בשר, quo expressas voluerunt notiones *fragilitatis, caduci, humilis & humani*, σαξ in N. T. sæpissime usurpatur. Plus nobis luminis affulget inter se comparatis voc. σαξ & πνευμα, quæ innumeris fere in locis N. T. vario sensu, cum phylico tum morali, ut sibi invicem opponuntur, ita invicem se declarabunt. Quid? quod etiam synonyma, quæ pro hisce promiscue obveniunt, caliginis dissipandæ adminicula haud erunt spernenda.

Loquitur Paulus in Ep. ad Cor. Cap. XV de resurrectione corporum, ubi statum *σαρκος* s. *της φθορας* opponit *της αφθαρσίας, της ατιμίας* pariter *της δοξης* g), *της ασθενειας & της δυναμειας*; & v. 44 ψυχικον eique aperte contrarium πνευματικον. Σαξ καί αίμα (το φθαρτον, το θνητον), vocantur v. 50 homines hac in vita. Eo igitur sensu revera interdum usurpatur vocabulum σαξ, ut hominem designet, qualis hac in vita sit *animo & corpore* præditum, seu quod eodem redit, *statum* hominis in tempore *vilem*. Oppositum

laudare, T. II: p. 243). In translato Talmudico *Avoda Sacra fol. 5, 2. R. Jose dixit: Filius Davidis non ante veniet, quam omnes animæ, quæ in Guph sunt, absolutæ fuerint*; quod dicitur Jesh. LVII: 16, כי רוח מלכני יעשרי *quin spiritus a facie mea tardabit*. Ubi Tosephot: *Mesias dicitur רוח spiritus*. Threni IV: 20⁹.

g) Sic & Rom. VIII: 21 opponuntur sibi invicem *ή δεσεία της φθορας & ή ελευθερία της δοξης* & ibid. v. 18 *ή φθορα* explicatur *τα παθηματα τα νυν καιρο*.

igitur το πνευμα quid, nisi *status* post mortem *eminentior*, *perfectior* h)? Pari accipi solet modo σαρκ 2 Cor. IV: 11, θνητη τη ζωη oppositum; quo sensu πνευμα & ζωη ut synonyma existant 2 Macc. VII: 23: και το πνευμα και την ζων υμιν παλιν αποδοσιν. Ebr. VII: 16, τη δυναμει της ζωης, vel si mavis τη ζωη ακαταλυτω contrarium ponitur το σαρκ, status scil. hujus ævi s. temporalis, in 1 Pet. IV: 6 etiam oppositus τω πνευματι.

Statuum pariter *Christi vilis* scil. & *gloriosi*, multoties in N. T. fit mentio. Huc referrem locutiones, σωμα της δοξης & την ταπεινωσιν αυτης; αισχυνης καταφρονησας, εν δεξια της δεσ καθισας, rel. Utramque vero hanc illius conditionem vocabulis, de quibus imprimis heic disputamus, innui, 1 Tim. III: 16, Rom. I: 4, Hebr. IX: 14 & "forfitan" Joh. VI: 63, præeunte anonymo apud EICHHORNIIUM, probare conabimur i).

h) Ita etiam in Repert. EICHH. Auctor anonymus Part. II, p. 4: "— σαρκ ist sein (des Menschen) jeziger Zustand. Wenigstens, wenn Paulus Gal. 2, 20 von sich sagt, er lebe im Fleisch, so lässt sich dabey nichts anders denken, als Leben im jeziger Zustand, Aufenthalt auf dieser Welt, Fortdauer in diesem Anfangs Zustand unserer Existenz. Selbst das dogmatische Wort ενσαρκωσις, bedeutet den Anfang des niedrigen Zustandes Jesu. Nun πνευμα der Gegensatz, was kan es anders seyn, als entweder der Mensch im besfern, künftigen Zustand oder der edlere geistigere Zustand selbst, der auf das gegenwärtige Leben folgt".

i) Eadem loca, ultimo excepto assert FROMMANNIUS ad demonstrandum πνευμα interdum significare *Divinam Christi naturam*, quod "tribus Testimoniis" probare vult: 1mo *Externis*, ductis e Jesaia LXI: 1, & XLII: 1, æque ac locis aliquot veterum Rabbiorum (vide supra Not. f), anam, ut ipse dicit, ei *conjectandi* præbentibus, in Veter. Iudæor. scholis non inusitatum fuisse, *Messiam spiritus* nomine insignire; unde ei probabile saltem videtur,

Et primo quidem illa 1 Tim. III: 16, *εφανερωθη εν σαρκι, εδικαιωθη εν πνευματι, ωφθη αγγελοις, εκηρυχθη εν εθνεσιν, επιςτευθη εν κοσμω, ανεληφθη εν δοξη*, perlegenti mox in oculos cadit, Apostolum ibi ter binis antithetis, quæ se mutuo itaque explicare debent, ordine haud arbitrario, sed ut iis gradatim *k*), pro serie temporis, historiæ Christi summa traderet momenta, apte dispositis, esse usum. Nimirum *apparuit* Salvator in *carne*, hoc in mundo; post peractam hæc vitam & opus Redemptionis consummatum, ut pateret se non frustra hominem factum, nec sine gravissimo consilio & fructu docuisse & pasum necatumque fuisse, resurrectione sua e mortuis sanxit doctrinam, &, *ingresus statum suum gloriosum*, se *justificatum* s. patri acceptum & vere Dei esse Filium probavit; dein fidem suorum confirmaturus *conspiciendum* se præbuit *discipulis l*); tum ut ad fidem ducerentur etiam alii, *aliis* vitæ redditus ab Apostolis *prædicatus*, & quidem pro-

vocabulo N. T. *πνευμα* divinæ Christi naturæ significationem competere; Illo *Internis*, quibus haud incommode tribui *τω πνευματι* in citatis N. T. locis notionem *Div. Christi naturæ* putat & III:tio *Testimoniis scriptorum Vet. eccl.* apud quos *πνευμα* significatu *Div. Christi naturæ* *occurrere*, ex nostro quidem sensu frustra demonstrare vult.

k) Quo magis verba SEILERI meditor: "Diese Worte scheinen aus einem damals bekannten Gefange der Christen genommen zu seyn", eo probabiliora mihi videntur. Nam non casu projecta, sed ordine certo esse disposita, adeoque arti & studio originem debere suam, ea quæ in textu leguntur, mihi quidem veri est simillimum.

l) Convenit inter interpretes, plures saltem *αγγελος* hæc esse discipulos (non angelos, quibus opponi debuerunt non *εθνη* verum *ανθρωποι*). Sed antitheticum quod inest vocabulis *αγγελοις* (discipulis ad docendum missis) & *εθνεσι* (scil. erudiendis) facile patet.

spero cum successu, ita ut *crederetur*: quibus omnibus absolutis perfectisque tandem *in coelos sublatus est m)*. Sufficit hoc, ut mihi videtur, ad demonstrandum, *τὸ πνεῦμα* h. l. optime sane posse — an non etiam debere? — per *statum* Christi *gloriosum* explicari.

Dein in Rom. I: 3, 4: *περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος δαβὶδ, κατὰ σὰρκα τὸ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν*, quem fugit ἐκ *σπέρματος δαβὶδ* & ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν se invicem respicere. A femine Davidis prodierat *κατὰ σὰρκα* (in statu viliori); at *κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης* (in statu eminentiori & sanctissimo n)) a resurrectione e mortuis, qua *ἐν δυνάμει ο)* Filius Dei declaratus est. Ulterius, si placeat, animadvertere licet, harmoniam inter hæc antitheta, si *Divinam* & *humanam* Christi *naturam* heic intellexeris, ruptum iri. Prout enim apparitio humanæ naturæ initium habuit in nativitate a femine Davidis, ita etiam declaratio Divinitatis inciperet demum a resurrectione e mortuis; at demonstrata & patefacta jam fuerat Divinitas

m) Aut & lubet, significationem recipiendi l. excipiendi (in coelis receptus) huic tribuas vocabulo.

n) Warum diese Zustand *ἁγιον*, heilig, heiße, finde ich im hebräischen Gebrauch des Wortes, nach welchem alles, was Verehrung verdient, heilig genannt wird. EICHW. Repert. p. II pag. 19.

o) Redditur vulgo quidem *δύναμις* h. l. efficacissime, evidentissime, ut hominibus scil. certissime persuaideatur. Annon potius reddi possit in majestate, immo divina, ad ex. v. 20 *αὐτοῦ ἐν δυνάμει καὶ θεότητι*, & Luc. XXII: 69: *καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ θronοῦ τοῦ θεοῦ*? adeo ut synonymum sit *τῷ κατὰ πν. δικαιοσύνης* ulteriusque luminis supra jam dictis de hoc vocabulo ejusque synonymis afferat.

Jesu multoties efficacissime & gloriosissime in *Nativitate*, *Baptismate*, *Declaratione* in monte coram Jacobo, Johanne & Petro, & in ipsa *Cruce*.

Sequitur locus Hebr. IX: 14, *χρῖστος — δια πνεύματος αἰώνιᾳ ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἁμῶν τῷ θεῷ*. Qui totam attente perlegerit Epistolam dubitare nequit, Apostolum, comparando Christum, seu Pontificem vere æternum & perpetuum, cum Pontificibus Leviticis, respexisse non præstantiam modo victimæ N. T., sed quam maxime dignitatem & Pontificatus Jesu, Judæorum illo, terrestri scil., & cujus sacrificia quotannis erant repetenda, multis modis longe superioris, & ipsius sanctuarii Ejus, non manu facti, sed cœlestis. Per integram Epistolam loquitur *Eum* jam *διεληλυθότα τῆς θράνης* IV: 14, h. e. in statu exaltationis; *ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα* V: 6; *εἰσελθόντα εἰς τὸ εὐώτερον τῆ καταπετασµατος* VI: 19; *ἱερεὺς κατὰ δύναµιν ζωῆς ἀκατάλυτῃ* VII: 16; & quoniam sacerdotium habeat Christus non transiens, v. 24, intercedendo perpetuam salutem afferre potest *τοῖς προστερχοµενοῖς δι' αὐτῆς τῷ θεῷ*, vsf. 24, 25: breviter, concipit *Eum* ut Pontificem summum *ἐν δεξιᾷ τῆς θρόνῳ ἐν τοῖς θράνοις*, VIII: 1, 4, non *ἐπιγῆς*. Tali munere Potificis fungens præsentavit p) se Deo,

2

p) Commemorasse juvat verbum *προσφέρειν* proprie non, forsitan numquam, sensu sumi *immolandi*, *masculandi*, cui speciatim respondet *θύειν*. In hac epistola frequentissime est *offerre* cui *quid* e. g. dona, sacrificia; at offerre sacrificia nondum est sacrificare, sed *sacrificandum* l. *sacrificatum præsentare*. Ita hujus Ep. V: 1, 7; VIII: 3, 4; IX: 7, 9; X: 1, 2, 8, 12; XI: 4 & 17, quo ultimo loco dicitur Abraham filium unigenitum *προσήνεγκεν*, h. e. nequaquam *immolasse*, sed *immolandum obtulisse*. Nude vero posito subintelligitur semper *δωρον* aut ejusmodi quid, ut Marc. I: 44; Luc. V: 14; & aperte Hebr. V: 3, vide vers. 1. Ita & *ἀναφέρειν* VII: 27.

ei offerens sanguinem suum. Id factum est *δια πνευματος αιωνις*; hoc quid est, antecedentibus rite consideratis, nisi in statu illo excellentissimo? — Continent versus 13 & 14 manifestam versus 11 & 12 explicationem. Nempe describitur ab initio Capitis tabernaculum Judaicum, quod, splendidissimum licet, adumbratio tantum erat Tabernaculi coelestis. Ut in illius sanctum sanctorum semel quotannis intraverat Pontifex max., qui erat Pontifex bonorum ad corpus pertinentium, ita Christus, *αρχιερεus* futurorum bonorum, in hoc semel tantum intravit, — ibique est & manet — non ut ille cum sanguine vitulorum & hircorum, sed cum proprio suo sanguine: si vero horum sanguis, quem obtulerat sive praesentaverat talis Pontifex, qui sua ipsius peccata primum expiare debuerat, VII: 27. fini intento responderat, quanto magis sanguis, quem obtulit I praesentavit *αμωμος* q) Christus, quique in aeternum *εν τω εσωτερω καταπετασματι* sui tabernaculi gloriosissime versatur r)! Hinc etiam in fine Cap. VII dixerat Paulus expiationem Christi esse sempiternam.

q) Der größere Theil der Ausleger verbindet die Worte (*δια πν. αιωνις*) mit *αμωμος*: Er hat, vermöge seiner geistigen ewigen Natur sich unbefleckt erhalten und geopfert. Allein hat jemals Paulus, welcher seine Sätze immer unter andern Wendungen zu wiederholen gewohnt ist, die Heiligkeit Jesu aus seiner göttlichen Natur hergeleitet? und würde sie alsdann auch den hohen Werth haben, der ihr beygelegt wird? EICHN. Rep. Pars II; pag 21.

r) NOESSELTUS (in fasciculo opusculor. ad interpretationem sacr. scriptur.) Ad suam corroborandam sententiam (statuit namq. *πν. αιωνιον* significare *victimam perfectam eamq. sempiternam*), contendit pag. 307 *δια πνευματος αιωνις* v. 14 idem valere ac *δια τς ιδις αιματος* v. 12 & *δια της θυσιαις αυτης* v. 26, particulamque *δια* ejusdem his locis esse significationis. At ex hisce parallelis in aprico est, quod *το δια* v. 14 respiciat *το δια της μεζονος και τελειοτερος σκηνης* v. 11 & *δια ιδις αιματος* v. 12;

Tandem quoniam in Joh. VI: 63, Το πνευμα εστι το ζω-
 παν, η σαρξ εν ωφελει εδεν. Τα ρηματα α εγω λαλω υμιν,
 πνευμα εστι και ζωη εστιν sit significatus τα πνευματος, facile, ut
 nobis videtur, indagabimus, si seriem orationis ipsius Salvatoris,
 ab Evangelista annotatae, consideraverimus. Nam de coelesti
 sua doctrina & de cruenta sua ac salutifera morte, h. e. de
 se auctore vitae in æternum duraturae tropice & per ambages
 multas vicibus varie repetitis disseruit Christus, eo forsan po-
 tissimum consilio, ut auditorum animi ad rem tanti momenti
 concipiendani attentiores redderentur, & ad verba Ejus altius
 memoriae infigenda formarentur. Antea jam, cum quinque
 millia hominum panibus saturasset paucissimis, agnoverant
 quidem sui auditores magnum in Eo aliquid & excellens; at-
 tamen Ei præferre visi sunt Moysen, qui Majores numero
 plures, & per tempus multo longius pane coelesti, v. 31, su-
 stentaverat; valdeque indignati sunt quod Jesus, vitam ipsis
 æternam se procuraturum pronuntians, eosque e mortuis se
 resuscitaturum promittens, divinam suam esse, quam tamen
 ex hominum genere derivatam probe, ut ipsis videbatur, no-
 verant originem, affirmarat vsf. 40—42. Quæ res eos ma-
 xime offendisse videtur; nam cum iterum iterumque se Mose
 esse potiozem, seque vitam æternam largiturum professus es-
 set, irati (nam vsf. 65, 66 abibant multi s) ajebant: *dura*

æque ac illud idem in v. 26 plenissime respondeat τω — δια αι-
 ματος τραγαν &cet. v. 12, significatu igitur toto cælo a se in-
 vicem abhorrente. Idem valet de citato a NOSSERTO εν αιματι
 διαθηκης αιωνis XIII: 20 ubi particulæ εν, quæ cum δια
 sæpe variatur, hujus plane, IX: 12, vim adscribere fas est. Ulte-
 rius liquet Apostolum ipsum comparare το προσηγεν cum eis-
 εδεν v. 12, εμφανισθηναι & πεφανερωται v. 24, 26 &c.

- s) Haud apte ROSENMÜLLERUS: "Discesferunt itaque a Jesu, quia jam
 percipiebant, Eum non respondere eorum votis & consiliis, quæ
 Messiae tribuerant".

h. e. impia, scelestā t), est hæc oratio; quis velit eum audire x)! His Jesus: hoc igitur vos offendit? g. d. de mea dignitate dubitatis? Quod si videretis me in coelum ascendentem, ubi antea — ante incarnationem — versabar, certe orationis meæ locutionumque harum mysticarum memores de divinitate meâ convinceremini & fiduciam iis poneretis. Post hæc videtur aliquanto siluisse, quo tempore ii meditari haberent. Dum vero adhuc dubitarent, nec fide Eum amplecterentur, propriis magis & evidentioribus utitur verbis, quasi dixerit: immo ille in coelum altissimum memet evectum iri conspicietis, ubi mihi, quum in statu πνευματικῷ sim ego, facultatem vivificandi forte concedetis? quod scil., homo si essem hujus vitæ merus, efficere minime valerem v). Quinimmo, insigatis menti quæ palam profiteor: verba, quæ locutus sum, respiciunt illud πνεῦμα, statum meum futurum πνευματικόν & vitam x) h. e. vivum & a mundano prorsus alienum illum.

t) Ita σκληρὸς ὁ λόγος potius, quam ut nonnullis: difficilis intellectu. Cfr. Jud. 15. Τίς δύναται αὐτῷ ἀνθεῖν vel præ metu adstantium quorundam addidisse potuerunt. Vide VII: 13, 48.

u) Hæc omnia allata recitataque volui, ut eo luculentius appareat, auditores magis indignatos fuisse temerariam, quæ ipsis videretur, divinitatis jactationem, quam obscuriorem illum de comestione corporis sermonem, etiam si v. § 2 irrisiois causa percontarentur, quomodo ille corpus ipsis manducandum præberet.

v) Ne offendant quempiam voc. σαρκὶ hoc versu a nobis alio sumi sensu quam in præcedentibus (si revera diverse sumitur) ejusdem orationis. Maxime ad id attendere profit, ut generatim monet KORRIUS: in *Discurso de variis vocabuli πνεύματος significationibus*, utrum Auctor usu ipsius πνεύματος ad oppositum σαρκὶ deligendum, an, voce σαρκὸς semel adhibito, ad πνεῦμα ei opponendum deductus fuerit. Hic prius illud obtinet locum.

x) Ut synonyma sæpe usurpatur πνεῦμα & ζωή. Cfr. supra cit. 2. Macc. VII: 23. Ζωή v. 51 oppositum σαρκὶ hujus loci exhibet declarationem.

Evidens omnino est orationis Jesu filum quasi abrumpi intercluso versu 63, qui explicationem mox præcedentium continet. Quærendum itaque ad quam rem respexerit Jesus quæstione vsf. proxim. 61 & 62 proferenda, utrum ad id quod divinum se dixerat, an ad id quod sermonem ex auditorum sententia amentem habuerat. Posteriores sensum si assumamus, aut cum BOLTENIO y) *πνευμα* sermonem metaphoricum & *σαρκα* naturalem vertamus; quo facto *τα ἔηματα* &c. transferendum esset: *verba quæ locutus sum, improprio sensu sunt sumenda* — quod vero jam sciebant auditores z) —, aut *σαρκα* reddamus, *comestionem carnis*, quæ si fieret, *nilil esset juvenitura*; tum sibi invicem opposita non essent *πνευμα* & *σαρξ*. Prior vero explicatio universo sermoni accommodatissima nobis videtur aa).

y) Vertit hunc versum: Das Verblümte ist kraftvoll, das Naturliche ist ohne Wirkung; die Reden, die ich zu euch halte, sind verblümt und kraftvoll.

z) Aliquotenus certe etiam sensum allegorici Ejus sermonis intelligebant v. 41, 42.

aa) Qui verba Jesu v. 62, 63 ut explicationem locutionis de *σαρκα* interpretari optarunt, in risum fere vertere mihi videntur orationem Ejus. An itaque Eum piguerit metaphorice esse locutum! — Scimus Judæos expectasse Messiam venturum ut magnum Principem de cælo descendentem, vel saltem ita ut sciret nemo unde venerit. Nihil igitur probabilius quam ut hunc, vilis scilicet, originis hominem, ita de se jactanter loquentem pro phantasta haberent. Oculos igitur eorum aperire debuit Jesus: hinc quæstio v. 62, 63, ut jam monuimus, explicata. Verumtamen inquit v. 64, sunt inter vos nonnulli *οἱ ἔπιστευον*: at quid? Minime quod dicta Ejus sint *improprie intelligenda*! Explicet nobis Simon Petrus v. 69 quid sit, quod *ἔπιστευσαν τινες*: explicuit idem jam Christus Ipse v. 29.

Illam etiam confirmat *ira*, quam in Jesum mox post hanc orationem Judæi, paullo ante familiarissime cum Eo versati, conceperunt. (Voluerunt eum occidere VII: 1.) *Seducit populum* de eo dicebant VII: 12. Hinc magis etiam corroboratur nostra de significato *τὸ σκληρὸς* VI: 60, sententia; *blasphemum* enim eum habebant X: 33. Hinc porro explanationi nostræ v. 66 cur *abirent multi* confirmandæ novum accedit argumentum. His itaque annotatis allatisque non dubitamus quin in aprico sit, verissimum hujus loci sensum nostra interpretandi via minimis ambagibus erui *bb*).

His N. T. dictis, tribus imprimis prioribus, præmissis, concedendum certe est, vocabulo *πνεῦμα* de Christo usitato revera eum, quem contendimus, competere significatum. Restat ut an idem 1 Petri III: 18 habeat locum disquiramus.

Breviter igitur ipsam Epistolam percensebimus probe attendentes ad nexum antecedentium & consequentium, nec obliiti primariæ hermeneuticæ regulæ, quæ, quia auctor ipse sui optimus est habendus interpret, loca ejus magis minusve parallela, sive quæ ceterum quodammodo hunc nostrum respiciunt, adire & diligenter consulere nos jubet.

Jam ab initio Epistolæ consolatoriæ indigitare videtur Petrus illum omnis solatii fontem, Resurrectionem Jesu Christi e mortuis, animos nostros spe certa & lætissima recreantem, quo fore ut olim *κληρονομήαν ἐν ὡραίοις* consequamur, Dein per totam Epistolam Resurrectionem Jesu æque ac statum Ejus post mortem majestaticum, ceu scopum ultimum & sublimem,

bb) Eodem fere redit hujus loci in Repert. Εισνή. disquisitio, ubi ad finem hæcce: Diese Verbindung zwischen einem Zeugniß von Jesu Himmelfahrt und von *πνεῦμα*, das glücklich macht, ist nach dieser Auslegung ganz ungezwungen, *ῥαδίον τὸ ἀληθές*.

in quem oculos pia semper mente dirigere debemus, proponit. Esse igitur nos debere sanctos coram Deo, vita, quæ nos cum hominibus jungit, honestos, & ante omnia dolorum patientes ad exemplum Christi, qui, homo sicut nos, *θανάτωβει μεν σαρκι ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι* III: 18, monet; nam brevi finietur hæc vita caduca, & dies magnus consolationis, finis omnium malorum, nos in *statum*, qui mortem excipiet *gloriosum*, nullis circumscriptum limitibus, translaturus illucescet.

Conditionem, de qua ubique heic loquitur, post *παθήματα & θάνατον* futuram *τῶν δικαίων*, per *vices* appellat *ἐλπίδα ζωῆς*; *κληρονομίαν ἀφθάρτου καὶ ἀμραντον καὶ ἀμραντον*, *τετήρημένην ἐν θρανοῖς*; *σωτηρίαν ἡτοιμην ἀποκαλ.* *ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ*; *σωτηρίαν ψυχῶν*; *δοξας*; *δοξαν* (vide supra); *πνεῦμα* IV: 6 (eodem quo *πνεῦμα* III: 18 sensu).

Porro; C. III: 14, *Ἀλλ' εἰ καὶ πασχοῖτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι*. Nihil convenientius quam ut h. l. in memoriam revocemus Matth. V: 10. Ipse qui audierat Petrus Dom. Jesum e monte dicentem, quomodo umquam divinæ hujus concionis, imprimis initii ejus notatu dignissimi, oblivisci potuit, præsertim in hac conscribenda Epistola! Palam est eum recitare Jesu verba, eoque magis, quo certius C. IV: 14 respicit Matth. V: 11. Explicabunt itaque hæc loca Matth. & Petri se invicem. Quid igitur? *μακάριοι* dicit Petrus priori loco; *ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν θρανῶν*, addiderat Christus Matth. V: 10. *Μακάριοι* posteriori loco dicit Petrus; Matth. V: 12 *ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς θρανοῖς*. Petrus hunc *τὸν μισθὸν ἐν τοῖς θρ.* declarat: *ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ δυναμείας καὶ τὸ τῆς Θεοῦ πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται*. h. e. *salus illa gloriæ*, vobis qui propter Christum maletractamini paratæ, & *salus Dei*, quali fruitur Deus, & quali vult ut nos fruamur *ἐν θρανοῖς*, *vita sc. æterna in statu gloriæ*. Si quis maluerit explicare *τῆς δόξης genitivum* ut Hebr. more

pro *adjectivo*, ego haud repugnabo. Vel sic confirmabitur nostra vocabuli *πνευματος* explicatio.

Deinceps, quid velint verba v. 21 δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, videamus. Sic etiam nunc, dicit Petrus, — est heic a vsf. 19 & 20 epanodus in verbo *νυν* — quoniam Christus est *ζωοποιηθεὶς τῷ πνεύματι*, etiam nos in baptismo servabimur mediante eo, quod *ζωοποιηθεὶς* est Christus, h. e. mediante Ejus resurrectione; quia Is *ζωοπ.* est & resurrexit, etiam nos *ζωοποιηθέντες* erimus & resurgemus; non aliter ac pauci homines in aqua, mediante arca, tempore Noë servabantur. Arca aquis innatans facta erat ab hominibus, & octo illos ab interitu arcebat; Christus *ζωοποιηθεὶς* l. resuscitatus erat a Patre, & nos *ζωοποιήσει* h. e. ab intereptione inhibebit cc). Christus *ζωοποιηθεὶς τῷ πνεύματι*: tempore Noë το ὕδωρ εἴπωτε ὀλίγαι ψυχὰς διὰ κιβωτοῦ κατασκευαζομένης: nunc σώζει ἡμᾶς το βάπτισμα (ἀντίτυπον τῆς ὕδατος) δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ (ἀντίτυπον τῆς κιβωτοῦ κατὰ); quæro igitur jam, quomodo possit in hocce *ζωοποιηθεὶς γὰρ τῷ πνεύματι* illud το πνεῦμα esse Divina Christi natura, & δι' ἀναστάσεως l. Χριστοῦ significari resurrectionem secundum eandem tantum naturam, (Quid inde solatii in nos derivari potuerit?) Num quia participes facti erant αἱ ὀλίγαι τῆς κιβωτοῦ, igitur nos etiam Divinæ Christi naturæ dd)!

cc) "Similitudo inter diluvium & baptismum hæc est, quod Noë servatus est in aquis & nos servamur in baptismo. Sed dissimilitudo in eo est, quod ille servatus est quoad corpus, nos autem quoad animum servamur". ROSEN. in scholiis ad hunc locum.

dd) Ne dicat quispiam nos plus jussu extendisse comparisonem, quæ in his inest versibus. Nostram explicationem confirmant quæ in Rom. VI: 8, 11, συζητοῦμεν Χριστῷ, ζῶντες ἐν Χριστῷ; & ibid. VIII: 17, ἐπεὶ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθώμεν Χριστῷ, leguntur,

Si vero ζωοπ. τῷ πνεύματι in vita conservatus quoad animum, ut somniarunt nonnulli, significet, non intelligo plane cur huc traxerit Petrus mentionem de resurrectione v. 21. At explicatio nostra, ex sepulchro vivus & redux factus est in statum gloriosum, optime his convenit verbis. Etiam nos participes erimus gloriolæ Ejus & æternæ vitæ — Ejus ὁ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, πορεύσας εἰς ἔθρονον v. 22, — super undas τοῦ βαπτισματος vecti, sicut αἱ ὀλίγαι ἐν κιβωτῷ super τοὺς ὕδατος.

Incipit Cap. IV: Χρῖστος ἐν - - - h. e. quum igitur Christus (ut nuper dixi). Est itaque Cap. III:ti continuatio ee). Annon verba Χρῖστος ἐπαθε ὑπὲρ ἡμῶν se referunt ad ἐπαθε δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων v. 18 Cap. præc.? Ἐπαθε igitur ibi dicitur: ita ἐπαθε, ut θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ - - -, ἵνα ἡμᾶς προσάγαγε τῷ Θεῷ, hic ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ. Necesario igitur τοῦ σαρκὸς idem significet utrobique. At quod Christus passus fuerit σαρκὶ, nequaquam — quasi veritas quoad corpus de afflictionibus mere corporeis sumi potest, ac si alios omnino non sustinuisset afflictus. Mille annorum quid sunt afflictiones corporis respectu earum, quas unam sentire possit animus vexatus horam. Nihili itaque faciamus cruciatus Jesu in Gethsemane, ubi guttas sanguinis sudavit! nihili Ejus verba: περιλυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μὲ ἕως θανάτου! Significet idcirco necesse est σαρκὸς, IV: 1, in initio verbi, non corpus Christi solum, verum animum simul, sive totum Jesum qualis erat in statu exinanitionis. Neque in fine hujus verbi. — ubi in aprico est τοῦ σαρκὸς eandem habere notionem ac in initio — notio corporis huic voc. apte adæquari potest. Igitur nec ejus oppositum πνεῦμα esse potest animus. Humana Ejus natura significari

ee) Absurdissimum esset, ad quod proni fuerunt quidam, id negare. Quam evidenter idem in utroque proditur genius! quam correlatæ omnes locutiones! & ad eundem tenditur scopum tota hortationum & consolationum series!

nequaquam potest illo σαρκι; nam alias, quomodo homines in fine versus citati dici potuerunt pati secundum hum. naturam, qui divina plane non gaudent? Ergo nec πνευμα divina Christi est natura, verum necessario in opposito notionis hujus vitæ significet alteram vitam l. statum post mortem gloriosum.

Cui sententiæ corroborandæ etiam maximo nobis inserviet usui IV: 5, 6, ubi: *persecutores l. irrisores vestri, ipsi rationem reddere cogentur Ei, qui judicaturus est; at vos male tractati nihil, etiamsi jactura fiat hujus vitæ, perdetis. Quapropter etiam vexatis ff)*, jam III: 20 nominatis, læta & felicia sunt annunciata, ut sc. ab hominibus quamquam ad mortem, jacturam corporis l. hujus vitæ, damnati, fore tamen ut a Deo, virtute Dei, vitam consequantur aternam gg). Validissimis proinde suadet nexus antecedentium & consequentium argumentis hunc verbis III: 18 sæpe allatis tribuere sensum hh).

Ulterius, nullibi in toto N. T. codice Christum secundum hum. naturam necatum & secundum div. resuscitatum di-

ff) Fieri non potest quin alludatur heic ad eos, quorum fiebat mentio III: 20. De cetero, si intelligendi essent in genere qui ob Relig. per injustos judices vexati & e vita sublatis essent, sive ut alii præoptarunt, peccatores, qui Apostolo tamquam cadavera (in peccatis forsitan mortui) haberentur; manerent nihilominus eadem, quas ex orationis serie eruimus, voc. πνευματος & σαρκος significationes.

gg) Manifestum est, quidquid non conveniat asserere de σαρκι & πν. hec loco, neque de illis III: 12 convenire. Ibi de animo & corpore, ut jamjam ostendimus, loqui non fas est; ergo neque heic erit. Et contra quoniam heic natura hum. & div. non possunt, de hominibus scil., commemorari, nec illic potest esse Christi utriusque naturæ mentio.

hh) Conferre etiam profit Philipp. III: 21, ubi σωμα της ταπεινωσεως & δοξης æquivalere statui σαρκικω & πνευματικω, supra jam demonstravimus.

ci reperies. Nullibi in tota historia passionis Christi aperte & distinctius commemorantur duæ Ejus naturæ. Cur vero heic eas toties & seorsim nominasset Petrus? Demonstraturo ei quod nobis gratiam Dei paraverit Servator, quid opus fuit mentionem de Ejus naturis facere, cum de cetero frequentissime in Sacr. Litt. legitur *per mortem Ejus nos cum Deo reconciliari*? Verum quidem est Deum simul Eum esse oportere, qui opus Redemptionis præstare posset; at, nomine Christi Deum simul insigniri, loquendi & scribendi jam pridem statuerat & ratum fecerat usus, Petro & Christianis omnibus familiaris magisque omnino notus, quam qui hac occasione legentium mentibus inculcari debuisset ii). Pariter ac in vita communi, quamvis nulli dubitemus fieri nihil sine adjutore Deo posse, tamen, conditionem sine qua non omnium nostrorum susceptorum esse auxilium Ejus, haud semper expresse monere sole-

ii) En tibi, si placent, verba Anonymi in Repert. EICHN. p. II. p. 8: "Allein ich will bey dieser Hypothese nicht fragen, ob es genau, ob mit der gewöhnlichen, und, wie ich glaube, richtigen Vorstellungs-Art der Trinität vereinbar sey, Christo die göttliche Natur zuzuschreiben? Ob sein Antheil an derselben uns genug recht gebe, in ihm die ganze göttliche Natur zu suchen, und ob man, ohne Gott, dessen Natur nur Eine ist, und mehrern außer einander nicht zukommen kan, zu vervielfältigen, von einer Person theologisch gut sagen könne, sie habe die göttliche Natur? — Ich will auch nicht sagen, was jeder weiß, daß überhaupt der Schriftstellen sehr wenige — vielleicht gar keine — angetroffen werden, darinnen *Zugleich* der beyden Naturen Christi gedacht wird. Ich will nicht wiederholen was Schmid in Wittenberg neuerlich erst gesagt und bewiesen hat, daß *σααζ* niemals die Menschliche Natur nach der Schrift-sprache sey, sondern in Physischem Verstand der grobe Leib. " — De *πνευματι* dicit SCHLEUSNER in Lex. N. T. " . . . - Ne unicum tamen (si locum I Cor. XV: 45 exceperis, ubi tamen magis de spiritualitate sermo est, quam de omni majestate divina) locum invenire mihi contigit, ex quo *πνευμα* etiam in N. T. divinam Christi naturam significaret, certo & ita demonstrari possit, ut nullum relinquantur dubium."

mus, quia res est omnibus notissima. Porro, si secundum Div. tantum naturam resuscitatum dixisset Christum, sequitur omnia attributa humanæ naturæ his in terris l. hoc in mundo remansisse *kk*). Sed hoc posito, quid quæso in nobis esset, quod regnum cœlorum intrare posset? Vel si interpretari mavis *vi sua & omnipotentia* sive *mediante Natura Divina* ipsum semet in sepulcro vivificasse: æque nos miserandi, quibus nulla contigit Div. natura! En mirum, quale nobis proposuisset Apostolus exemplum, numquam ulla nostra spe sequendum vel æmulandum *ll*)!

Quod *πνευμα & σαρχ* verti nequeat *animus & corpus Christi*, supra jam probavimus. Nec potest hæc interpretatio nisi valde inepta, & ægre vel per multas ambages ac diicursus obtinenda videri. Etenim quid sibi vult: occisus quoad *corpus*, vivificatus quoad *animum*? Animus itaque perire posset! Nequaquam inquit, *τω ζωοποιῶντι* tribuentes

kk) An igitur cessaverat humana Ejus natura? vide libros Symbolicos, *de persona Christi Epitome* p. 609. (Ed. Rechenb.) "Christus verus Deus & homo in una indivisa persona est, permanetque in omnem æternitatem". Contra quod dogma periculum est ne peccent, qui naturam humanam divinamque h. l. intelligere velint. Ad errorem etiam Eutychis, quod humana scil. natura in Deitatem mutata esset, prope accedere, & ante omnia favere videntur errori, qui sub N. XII, inter *contrarias & falsas doctrinas de persona Christi*, p. 611 in Libr. Symb. rejicitur: "Quod sola humanitas pro nobis passa sit, nosque redemerit: & quod Filius Dei in passione nullam prorsus cum humanitate (reipsa) communicationem habuerit: perinde ac si id negotium nihil ad ipsum pertinuisset".

ll) Non perire nobis potest consolationis effectus inde, quod scimus Christum hominem verum simul fuisse Deum; nam si Ei insit vel infuerit divini quid, nihil aliud id indigitat, quam quod nobis multo, immo immenso fuerit perfectior. At humano more loquendi, erit ut in his mundanis, ita & in cœlestibus illis, bonorum quoad gradus diversitas.

significationem *in vita conservandi*. Quid inde? nonne ut nobis aditus ad Deum pateret, necatum esse Jesum quoad corpus, & vivum conservatum Ejus animum? Ut vero nobis aditum ad Deum aperiret, nequaquam satis fuit ut Is moreretur tantum, & animus Ejus, mori nescius, vivus detineretur, sed ut e morte, revera vivificatus, resurgeret, & resurrectione sua victoriam a morte æternam reportaret. — Derivationem verbi *ζωοποιεῖν* etymologicam examinantes, nulla in hunc sensum vestigia retegere valemus. Permittit *ποιεῖν* significationes *faciendi, producendi, procreandi, restituendi, & s. p.* numquam vero, quantum mihi quidem notum, eas *detinendi l. conservandi*. Haud omnino ignoro voces a primitivis in alienos, eosque a genuino remotissimos abire significatus: quod vero ad verbum *ζωοποιεῖν*, nullibi eo id adhiberi observabis sensu, quo *in vita conservare*, idem ac *σωζεν* significet *mm*). Hisce

mm) Video equidem ROSENMÜLLERUM, in Scholiis ad hunc locum, explicare *ζωοπ.* per *in vita conservatus*, cui verbo pariter ac Hebr. *חַיִּים* hanc competere significationem, asserit. Unde hoc sumferit, silet. KORPIUS in notis ad Galatas pag. 101 idem contendit citatque TROMMIUM, cujus vero opera visendi mihi defuit occasio; & exempli causa affert Ps. XXX: 14; quo tamen loco *οὐ ὀ* ponunt, *ἐσώσας με* &cet. Anonym. in Repert. EICHN. sese opponit MICHAËLIDI idem contendenti: "Allein sollte sich nur Ein Exempel antreffen lassen wo *ζωοποιεῖν* beym Leben erhalten bedeutet". Nullis in Lexicis, quæ consulere mihi licuit, neque sacrorum neque profanorum scriptorum, talem reperi hujus vocabuli significationem: nec in laudatissimo illo *Novo Thesouro philologico-critico V. T.* quem post BIELIUM & alios viros doctos composuit & edidit J. F. SCHLEUSNERUS. Unicum, tale quid demonstraturum, quod affert ille exemplum, THEODOTIONS ad Jes. XXVI, ipse nec agnoscit, putatq. *ζωοποιοῦσιν* legendum; LXX ibi *ἀναστήσοι* — observat, (loquitur Jesaias de mortuis.) Sub *ζωοποιοῖς*, *substantivo*, etiam unicum, quod huc spectaret, reperitur ibi exemplum; legitur: "*conservatio vita* Est. IX; 8, 9, ita BIELIUS, sed ut recte monuit BRETSCHNEIDERUS,

addas, quod tali usui hujus vocabuli non convenient vulgares hac de re N. T. locutiones. Ubique de resurrectione Christi usurpatum, aperte *vivificare*, nullove modo *in vita conservare* significat; pariterque ubi huic æquivalentibus utuntur sacri scriptores, semper legimus Christum a Patre, a Deo, εἰς δόξαν Θεοῦ, & s. p. *resuscitatum esse*. Rom. VIII: 11 nn) ζωοποιεῖν eadem prorsus ratione ac apud Petrum usurpatur: deinceps usum hujus vocabuli probant Eph. II: 5, 6; Rom. VI: 4, ηγεσθῃ Χεῖρας ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης οὐ τοῦ πατρὸς. Conf. ulterius Act. Ap. II: 24, 32; 1 Cor. VI: 14; 2 Cor. IV: 14, & s. p.

Sed versus sequens 19 offensioni multis fuit, ubi το ἐν ᾧ referri debere iis visum est ad το πνεῦμα vers. præcedentis.

ζωοπ. ibi potius est *vitæ conservatio & sustentatio*, quæ non solum in eo cernebatur, quod rex iis victum suppeditaret, sed quod etiam eos interfici non juberet. Sed morituros jam in vita victu conservare, idem ferme est ac *vivificare*.

nn) Πνεῦμα in hoc versu, alio usurpari sensu ac 1 Pet. III: 18, non est quod moneamus.

oo) Hoc loco sive interpretationem CARPZOWII, FROMMANNI, ERNESTI ceter. ut gloria Patris illustris reddatur vel augeatur foveas; vel si libentius sententiæ SCHLEUSNERI, Christum resurrexisse omnipotentia Patris, ad stipulari velis, ad rem proprie nihil. At equidem putaverim διὰ τῆς δόξης h. l. non minus ac 2 Pet. I: 3 τὸ καλεσάντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, sumenda esse ad exemplum PLUTARCHI: διὰ λόγων εἰσεῖν venire verborum l. loquendi causa h. e. ad colloquium; priori itaque loco: in statum apud Patrem gloriosum, & posteriori: ad perfectissimam gloriam, h. e. statum gloriosum. Quodque eo magis, quo Paulus loco apud Rom. citato in nobis cum Christo comparandis ait: ita etiam nos, moraliter, ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσομεν. Ex his positis acceptisque novum pro demonstranda nostra apud Petrum interpretatione τὸ πνεύματος nobis accedit argumentum.

Necesse itaque fuit, ut per πνευμα intelligerent vel *animum* l. *naturam Divinam* vel etiam *omnipotentiam*, non vero *statum Christi post mortem*; quoniam sequentia voluerunt de descensu Christi ad inferos interpretari pp). Hinc confutæ variæ hypotheses, adeo ut nullus adhuc Art. fidei magis fuerit vexatus. At ex tenore linguæ græcæ, multiplices competunt significatus vocabulo εν. Inter alios sufficit nominasse τε περι, de; και καυχασαι εν Θεω, *gloriari de Deo*, Rom. II: 17; εν ηλια τι λεγει η γραφη, de Elia — ibid. XI: 2. ω referri potest non solum ad vocabulum immediate præcedens, verum etiam ad totum comma, cujus & qualis apud Petrum qq) imprimis non rara reperiuntur exempla (I: 6, εν ω αγαλλιασθε, *qua de re*; IV: 4, εν ω ξειζονται, *qua de re* l. *quod mirantur*); ita ut non *quoad quem* (animum post mortem superflitem) sed *qua de re* etiam animos apud inferos edocere l. læta adnuntiare

pp) "Illi qui verba ista 1 Pet. III: 19 intelligi volunt de descensu Ejus (Christi) a cruce ad prædicandum in inferno, parum observant scopum Apostoli isto in loco, & toto cælo errant ab ejus animo. I. Quod concludant generationem antediluvianam in carcere tartareo, est cum recepta sententia gentis, consentiens quod generatio ista portionem nullam habuit in mundo futuro, & quod judicata est aquis ferventibus & gehenna. II. Confert præsertim generationem Judæor. cum ista antediluviana: Christum olim prædicasse isti generationi, sic jam prædicare præsentī. Perisse istam generationem, perituram & hanc. Qualem collationem etiam facit 2 Ep. Cap. III: 6. Observandum est ut Apostolus transiliat a cruce & resurrectione Christi ad generationem ante dil. prætermisiss omnibus generationibus intercurrentibus, ut hanc collationem faciat & indiget." J. LIGHTFOOTI *Horæ hæbraicæ in Evang. Lucæ* pag. 564. Neque hoc dicto primarie nittur doctrina de descensu Chr. ad inferos; Vide *Append. ad Libros symbolicos* p. 45 *Ed. Rechenb.*

qq) Anonym. in Repert. ΕΙΣΗΝ. part. II. pag. 12: daß man rhetorische Genauigkeit der Schreibart nicht in den Schriften des Petrus suchen dürfe, in denen vielmehr ungewöhnliche Ausdrücke, harte Construktionen und freye Verbindungen seiner Sätze weit häufiger als in den übrigen Schriften des N. T. angetroffen werden.

tiare rr) perrexit, scil. ἵνα αὐτὰ προσάγαγῃ τῷ Θεῷ, θανάτῳ Θεοῦ μὲν &c. heic significaretur ff). At Auctor in Repert. ΕΙΣΗΗ. part. 11 pag. 13, 14, putat in his vsf. 19 & 20 omnino non de Christo esse sermonem; sed aut ἐκηρεύξεν significatione sumendum *Passiva* tt), aut subiectum hujus verbi esse l, rectius fuisse vel *Enochum* uu) vel *Noachum* (de quo v. 20, qui & 2 Petr. II: 5 appellatur κηρυξ δικαιοσύνης). Sivero Christus sit subiectum verbi ἐκηρεύξεν, non nostra voc. πνεύματος inde labefactatur explicatio vv).

rr) Cfr. ευηγγελισθῇ. 1 Petr. IV: 6.

ff) Neque πορευθεὶς impedit, quominus h. l. ita sumatur. Πορευθεὶς ἐκηρεύξεν, qui apertus est Hebraismus, nihil aliud significat, quam ἐκηρεύξεν. Abundat textus V. T. hujusmodi exemplis, confer usum frequentem vocabuli הָלַךְ, Gen. VIII: 3, 5; 2 Sam. III: 1; V: 10. In N. T. πορευθέντες μαθητεύσατε, Matth. XXVIII: 19. His adde הלך הלכים Jos. VI: 13 & Jud. IV: 9, הלך הלכה. Sic iri apud Latinos; Aller apud Gallos, Il va venir.

tt) Citat GLASSII *novam Philologiam* p. 245: "Activa verba non numquam passive significant. Id imprimis sæpe fit in verbis activis tertie pers. masc. gen. utriusq. numeri, sine nominativo expresso".

uu) "Man lese nur ΕΝΩΚΕΝΩΧΤΟΙΣ oder ΕΝΩΚΕΝΩΕΤΟΙΣ wie leicht könnten die Buchstaben ενωχ oder νωε wegfallen?" pag. 13.

vv) Vid, quæ supra monuimus Not. ss. — Posito etiam *visse* Eum, ut vulgo interpretantur hunc locum, ad inferos; an vero Ejus anima, sive cum Ipse in cruce moribundus detineretur, sive post dissolutionem animi a corpore, vel an Ipse, secundum aut divinam, aut div. & humanam naturam simul, idque sive spiritualiter sive corporaliter, ad inferos iverit, & an iste descensus ad passionem, vel potius ad gloriosam Ejus victoriam, & ut nonnullis visum est, triumphum sit referendus, non is ego sum, qui explicandum in me sumam. Quævis harum interpretationum nostrum explicationem voc. πνεύματος impedire nequit.

Varie de cetero explicatur hic versus 19. Vide D. HEINSIUM, ROSENMÜLLERUM, SEILERUM, & *alios*, inter quos tamen proxime convenit, respexisse Petrum opiniones quasdam, tunc temporis de conditione post mortem defunctorum, prævalentes; & tempore Noë indicari tempus summæ vetustatis dudum præterlapsum; sicut etiam per antediluvianos multoties in N. T. intelligi flagitiosissimos quosque ostendit POTT. Horum autem interpretum haud spernendum tenet locum explicatio in Repert. EICHH. jam allata. Cui neque resistere demonstravimus LIGHTFOOTUM, cujus eruditioni maxima debetur fides & reverentia. Postremo disuadent Libri Symbolici disceptationes in Articulo de Descensu Christi ad inferos, "quia neque sensibus neque ratione nostra comprehendere queat; sola autem fide acceptandus sit". Piissimis igitur cordibus celeberrimus Deum Patrem, qui Filium Jesum Christum, hac in vita afflictum necatumque, in alteram, longe præstantiorem, quam quæ linguis possit prædicari humanis, transtulerit. Ante oculos habentes exemplum illud magnum, divinum, quod nobis proposuit Petrus, Christi scil., inaduersis patientes ut *Ille*, at ut *Ille* inculpati, etiam nos aliquando ab *Illo* in meliori statu ζωοποιήσομεθα. — Sic intelleximus doctrinam Petri, certo certius persuasi, quod το πνεῦμα ἐστὶ το ζωοποιόν.

Corrigenda:

Pag. 1 Lin. 7 Leg. Quinimmo
 — 3 — 15 — δυσνοητῶ illo
 — 5 — 20 — sit,
 — 12 — 32 — usurpantur
 Cet. leviora.

